

Carlstens fyr i Marstrand

Bakgrundsmaterial personal: Maria och Leif Elsby. Vid pennan och teckningar: Leif Elsby.

Fyren på toppen av Carlstens fästning vägledde de sjöfarande i 86 år. Den tändes år 1782. Den var den första norr om Nidingen. Idag är den borta. Den utgjorde sin tids "high tech". År 1868 ersattes den med en ny fyr på Hammeskär (Pater Noster) och detta samtidigt med att en ny fyr tändes i det nordvästra hamninloppet, Marstrands hamnfyr.

Marstrand och Carlsten

Staden Marstrand anlades på 1200-talet och blev centralort i det då norska Bohuslän. Den hade en skyddad hamn som ofta var isfri om vintern. Vid freden i Roskilde år 1658 blev Bohuslän svenskt och så även Marstrand.

År 1667 började Carlstens fästning att byggas. Fästningen på Marstrandsön hade två syften, dels att vara en militär försvarsanläggning, dels att utgöra fängelse och straffarbete för fångar. Bygget pågick i mer än 200 år.

Fyrplatsen Carlsten

Skälet till att bygga fyr just här var tillkomsten av Trollhätte kanal och den förväntade ökningen i trafik och alla de skeppsbrott som redan hade inträffat.

Fyrplatsen började att anläggas år 1781. Den låg inom själva fästningen, på toppen av centraltornet. Fyrornet var runt, lågt och murat i tegel. Det kröntes av en lanternin med spira, kula och vimpel. Lanterninen var tillverkad i trä. Fyren var ritad av C Wijnblad. Den tändes första gången den 1 augusti 1782.

Fyrpersonalen bodde i staden, nedanför fästningen. Fästningen var ju ingen lämplig miljö för deras fruar eller barn.

Carlstens fyr fanns i Marstrand. Det var den första fyren norr om Nidingen.

Carlstens fyrplats låg på toppen av fästningens centraltorn. Målning från Göteborgs stadsmuseum.

Fyrens funktion

Fästningen hade nu fått ett tredje syfte, nämligen att vara fyrplats. Fyren tjänade främst till ledning för de sjöfarande som var ute till havs. Den var vad man idag skulle kalla en angröingsfyr. Den hade, för sin tid, den unika karaktären blänk, eller long flash som det numera heter på svenska.

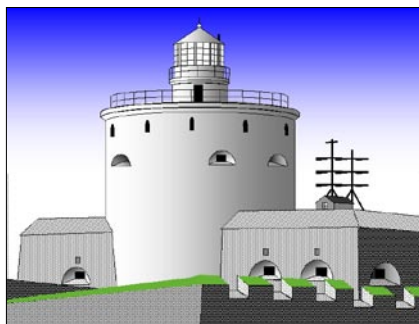
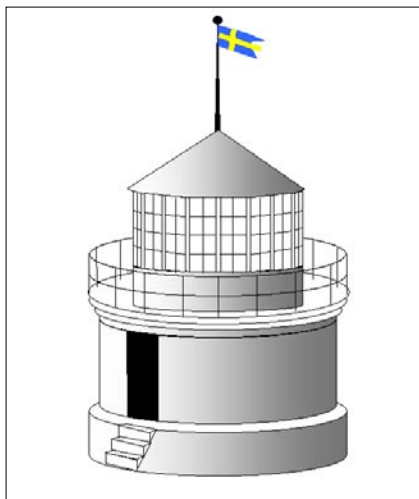
Fyrapparaten var världens första, med på en vertikal vridbar axel monterade lampor med speglar. Den var konstruerad av Jonas Norberg (1711-1783). Han var kommissarie och direktör vid Modellkammaren i Stockholm.

Genom speglarnas placering fick man "6 starka blänk under varje omgång", som tog 5 minuter. Carlstens fyr blev därigenom världens första blänkfyr.

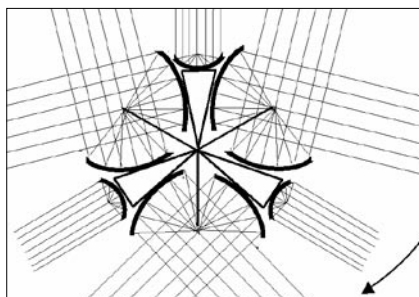
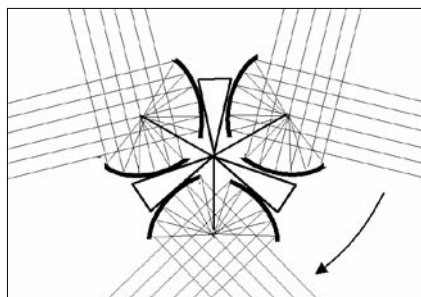
Fyrens förändringar

Sista året för den "stora" sillperioden var 1808. Därefter började silloljan att tryta. År 1819 bytte man därför till rovolja som lysolja till fyren. Rovolja motsvarar ungefär dagens rapsolja.

År 1822 ersattes lanterninen av en motsvarande i järn. Samtidigt byttes oljelamporna ut mot så kallade "Argandska" lampor. De ser ut som nutida fotogenlampor med lamprör och vävd veke, som

År 1800 invigdes en optisk telegraf. Den stod i förbindelse med Göteborg och Vinga.

Sex grunda, paraboliska speglar av förgylld koppar var monterade på en vridbar ställning, som drogs runt av ett urverk. På ställningen satt tre oljelampor. År 1784 kompletterades den med tre mindre speglar, vardera med sin oljelampa.

när den "tittar upp" får formen av en cirkel, så kallade rundbrännare. Lamporna var tillverkade i England.

År 1829 installerades nya paraboliska speglar, konstruerade av lotskapten Dreutzer i Göteborg.

År 1836 installerades en ny spegelapparat. Den var tillverkad i England. Den hade 16 paraboliska speglar av försilvrad koppar, placerade i en cirkel, med var sin Argandsk oljelampa. Ringen med lamporna vreds ett varv på 8 minuter av ett urverk med lod. Varje blänk var synligt i 25-30 sekunder.

År 1868, den 1 november, släcktes fyren på Carlsten, samma dag som den ersattes av fyrlyuset från de nybyggda fyrrarna Pater Noster och hamnfyren i Marstrand. Fyrornet på Carlsten revs.

Skötseln av fyren

För att komma till fyren fick man gå de branta backarna från staden upp till fästningen och ytterligare de mer än 200 trappstegen inom fästningen.

Fyren skulle tändas en halvtimme efter solnedgången. Innan dess var det en del att göra. På vintern behövde den inte tändas om isen lagt sig så långt ut att öppet vatten inte kunde siktas från fyren.

Över speglarna hängde dammkåpor. De skulle lyftas av. Olja skulle fyllas på. Vekar och lampglas skulle putsas. Lanterninens glasrutor skulle torkas av och urverket skulle dras upp. Sedan måste fyren passas hela natten. Det gällde att se till att lågorna brann lika starka och inte sotade. Då och då måste lampglasen lyftas av och vekarna jämnas till. Den stora ringen fick då inte stannas utan man fick gåendes följa med apparaten medan den vreds runt av urverket.

Under stormiga nätter flämtade lågorna och sotade. Det hände att glasrutorna trycktes in av blåsten och gick sönder. Lamporna kunde då slockna. Man

Med fyrapparat från 1836 ansågs Carlstens fyr vara av mycket hög klass. Den betecknades som den ljusstarkaste i landet. Vid siktigt väder kunde seglare till havs se Carlstens fyr samtidigt med Skagens fyr. En tänkt linje mellan dessa bildar dessutom gränsen mellan Skagerack och Kattegatt.

hade tätningsbitar av plåt till hands för att tillfälligt ersätta de trasiga glasen.

Fyren skulle släckas en halvtimme före soluppgången. Mörka och disiga morgnar gjorde man undantag och den fick brinna tills det blev full dager.

Klockan 10 på förmiddagen skulle fyrpersonalen vara på plats för att utföra underhåll och den dagliga översynen. Lampor och vekar skulle putsas.

Men det viktigaste var speglarna. De lyftes av sina stativ och placerades i en särskild putsstol. Den blanka ytan behövde då inte vidröras med fingrarna. Poleringen skedde med fint linne och sämskskinn. Var fjortonde dag tvättades speglarna med svamp och vatten med "venedisk" tvål. Lanterninens glasrutor skulle torkas ut- och invändigt. Sist sattes dammkåpor på och så fick det stå till på kvällen.

Under de korta sommarnätterna tog fyrmästare och fyrvaktare var sin natt men så snart som natten blev längre än sex timmar delades den in i vakter

om fyra timmar. Oavsett om fyrmästaren hade haft nattvakt eller ej var han skyldig att personligen se till tändning, släckning samt rengöring.

Staden Marstrand

Under den norska tiden var Marstrand en blomstrand stad under sillperioderna. Fisken gick då till i så stor mängd att den kunde håvas upp ur vattnet direkt från stränderna.

När sillen kom betydde det rikedom. Brännvinet flödade och de fala kvinnorna importerades i mängd inifrån landet. Marstrand målades ut som den tidens Sodom och Gomorra.

När sillen försvann, försvann också inkomsterna. Västlandet förvandlades till fattigdom och svält.

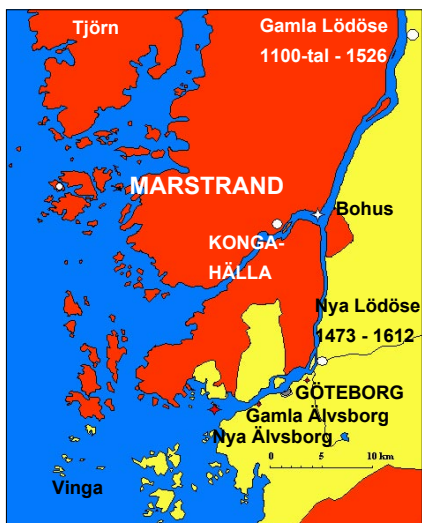
Tuff tävlan med Göteborg

Då staden Marstrand blev svensk fick den helt plötsligt en konkurrent i staden Göteborg. Denna hade grundats år 1621. På vägen dit hade de stridsglada danskarna flera gånger dragit svenskarna vid näsan. Göteborg hade därför fått första prioritet för Kronan och gynnades i avsikt att växa och bli stark.

På grund av detta gick Marstrand miste om sina stadsprivilegier. Samtidigt avtog sillfisket. Det ledde till att Marstrands betydelse dramatiskt minskade. Det gick så långt att den forna staden började falla i misär.

Porto franco

Gustav III gjorde ett försök att vända den negativa utvecklingen. Han gjorde Marstrand inte bara till stad utan även till frihandelsområde. Under åren 1775-1794 var Marstrand "porto franco", det vill säga frihamn och fristad. Det var under denna tid som fyren på Carlsten kom att anläggas.

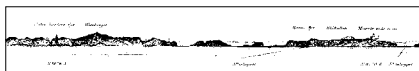

Myningen av Göta älv fram till freden i Brömsebro år 1645. Rött = Danmark-Norge. Gult = Sverige.

Porto franco innebar bland annat, att vilket lands fartyg som helst fick fritt in och utföra varor på Marstrand, och att vem som helst, oavsett trosbekännelse, kunde bosätta sig där. Flera judiska familjer kom att invandra. De kom senare att bli verksamma i Göteborg. Marstrand fick Sveriges första mosaiska församling.

Marstrand betraktades från svensk sida som utländsk mark. Svensk eller utlänning, som för någon förbrytelse flydde dit, kunde oantastad till person och egendom vistas i staden, så länge han stannade där. Undantag var brott mot ära, liv, politiska flyktingar eller fästningens fångar, som hade lyckats att rymma.

Varuutbytet mellan Marstrand och det övriga Sverige var underkastat tullbehandling. Undantagna var livsmedel från fastlandet avsedda att säljas på torget till Marstrands innevånare. Smugglingen tog fart. Sillen kom tillbaka. Staden blomstrade.

På denna förtoning (igenkänningsbild för sjöfarande som närmar sig kusten) syns Marstrands fästning till höger och tornet för fyren Pater Noster till vänster.

Carlstens fästning

Sedan lång tid har siluetten av Marstrand haft ett markant inslag av Carlstens fästning. Den hade börjat byggas år 1667. Det var Erik Dahlberg (1625-1703) som hade gjort ritningarna. Den har därefter under flera perioder byggts om och till. På 1700- och 1800-talen byggdes de yttre delarna. I början av 1700-talet var vallarna färdiga, de runt den stora borggården med det centrala tornet. År 1860 ansågs fästningen vara färdigbyggd. Inte lång tid därefter, år 1882, ansågs den som försvarsanläggning ha spelat ut sin roll.

Två gånger har fästningen intagits, båda gångerna i krig med Danmark-Norge. År 1677 intogs fästningen under det dansk-svenska kriget åren 1675-1679. Under ledning av Ulrik Fredrik Gyldenlöwe (1638-1704) erövrades den av en dansk-norsk flottstyrka. Gyldenlöwe var dansk ståthållare i Norge och son till kung Fredrik III av Danmark.

År 1719 intogs fästningen andra gången, också denna gång av en dansk-norsk flottstyrka. Nu leddes den av den norske amiralen och sjöhjälten Peder Tordenskjold (1691-1720). Samtidigt beslagtogs de svenska örlogsfartyg som låg i hamnbassängen. Utan att möta något större motstånd besattes Koön. Tordenskjold hade snart också erövrat fästningens utanverk. Fem dagar senare kapitulerade kommandant Danckwardt och överlämnade Sveriges då starkaste fästning, med alla sina förråd, till fien-

Marstrand cirka år 1860. Foto Lotsverket.

den. De som ansåg sig begripa, begrep inte hur detta var möjligt.

"Marstrandsarbete"

För att få arbetskraft till fästningsbygget infördes ett nytt straff i den svenska lagen. "Marstrandsarbete" dömdes ut för såväl grova brott som för, med dagens ögon sett, enklare forseelser. Längden varierade från ett par år till livstid. Ju större behovet var av arbetskraft, desto flitigare utdömdes marstrandsarbete. I realiteten innebar det dödsstraff.

Fångarna levde och arbetade under vidriga förhållanden. För att inte rymma till friheten i staden, som ju låg på bara några stenkasts avstånd, hölls de slagna i järn. År 1680 anlände den förste fången. År 1697 avled 70 fångar på grund av sjukdom.

År 1845 inhyste Carlsten 179 livstidsfångar. Av dessa var 120 dömda för stöld och 8 för kyrkostöld. Den kanske mest ryktbare fången var Lars "Lasse-Maja" Molin, dömd 1813 till livstids marstrandsarbete. Han benådades år 1837 av kung Carl XIV Johan.

År 1854 befalldes i ett kungligt brev att samtliga fångar på fästningen skulle transporteras till annan plats i riket. Skälet var att ett eventuellt indragande av Sverige i Krimkriget stod för dörren. Kriget skulle göra det vanskligt att både ha fästningen som försvarsanläggning och som fängelse. 20 dagar senare fördes därför de 232 livstidsfångarna ombord

på en galeas. Den bogserades till Göteborg av ångfartyget Freja. 32 av fångarna lämpades av på fästningen Nya Älvsborg. Övriga 200 föstes över till skansen Kronan i Göteborg. Fyren på Carlsten hade då väglett de sjöfarande i 72 år.

Centralmakten och statskyrkan

För att hålla undersåtarna i lydnad klämd Kronan till hårt och brutalt. Straffen skulle avskräcka, "androm slikom till skräck och varnagel". Botgöringen skedde i åsyn av alla.

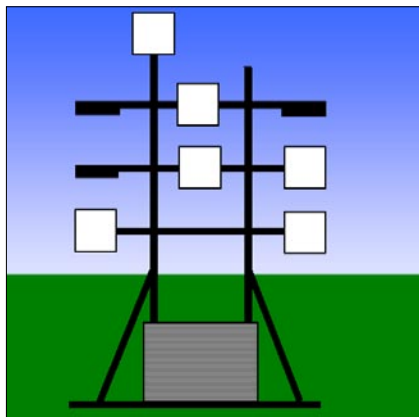
Skyldigheten att bevista gudstjänsten på söndagarna tvingade skarorna att samlas under kyrkans tak. Statskyrkan var centralmaktens talrör. Från predikstolen läste prästen upp vad den världsliga makten hade att säga. Det helvete som skulle drabba den, som inte gick den rätta vägen, inpräntades i alla.

Verkligheten med brott och straff var en del av marstrandbornas vardag. De hade de livstidsdömda nära inpå i fästningen. De hade sin egen avrättningsplats, Galgholmen. Där blev Magnus Christiansson Nederwall år 1832 den siste i Sverige att avrättas genom hängning. Brottet var sedelförfälskning.

Den optiska telegraf

Den i Sverige första telegraflinjen öppnades år 1796 i Stockholms skärgård. Det var en så kallad optisk telegraf. Budskap som tidigare hade tagit ett dygn att överföra för kurir per roddbåt, segelbåt och hästrygg tog nu bara ett tiotal minuter med den nya tekniken.

År 1800 fick linjen en efterföljare i Marstrand. Då invigdes en optisk telegraf placerad på Carlstens fästning, nära fyren. Den stod via Hisingen i förbindelse med Göteborg. Några år senare, cirka år 1805, byggdes linjen ut från Göteborg till Vinga fyrplats. Man utväxlade bud-

Den optiska telegraf hade ett antal vita skivor som kunde ställas så att de bildade olika mönster och som kunde läsas av och tolkas på avstånd.

skap med militärt och civilt innehåll.

År 1871 kom den elektriska telegraf till Marstrand. I ett slag var den optiska telegraf utkonkurrerad.

Trollhätte kanal

År 1800 invigdes Trollhätte kanal. Väneren var nu förbunden med Västerhavet. Höjdskillnaden var 44 meter. Tillsammans med Göta älv kom det att bli en 82 km lång farled. Göteborg blev omlastningsplats för de fartyg som skulle gå i kanalen eller fortsätta ut i världen.

Slussarna i Trollhätte kanal byggdes om och ut åren 1838-44 samt därefter 1909-16 till sitt nuvarande format.

Göta kanal

10 år senare startade bygget av Göta kanal, förbindelsen mellan Östersjön och Västerhavet. Det drog för sin tid enorma resurser. Tillsammans med Trollhätte kanal kom Göta kanal att bilda en 387 km lång vattenväg. Etappen genom Väs-

tergötland blev klar år 1822. Kanalen i sin helhet invigdes år 1832 under kunglig pompa och ståt av kung Carl XIV Johan.

Kanalen var toppmodern för sin tid. Slussarna var lika stora som i den tidens Kielkanal. Men storhetstiden blev kort. Efter cirka 20 år förlorade Göta kanal nästan all sin betydelse. Detta av två skäl. Dels upphörde den danska tullen genom Öresund år 1857. Dels byggdes ett nät av järnvägar genom Sverige.

Ångbåtar

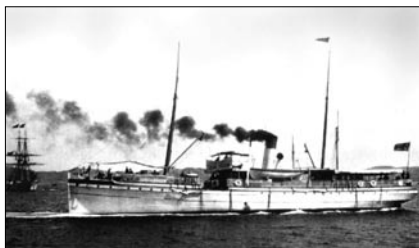
Det skulle dröja till 1860-talets slut innan ångmaskinen blev användbara till sjöss. År 1855 uppfann Bessemer det valsbara stålet, och senare uppfanns de legerade stålen. Man kunde nu ha högre tryck på ångan utan att ångpannan sprack. Man kunde ta vara på värmen i avgaserna och framställa överhettad ånga. Man kunde förbättra bränsleekonomin hos ångmaskinen. Verkningsgraden ökade till svindlande 13%!

Ångmaskinen kom att revolutionera transporter och resandet. Under senare hälften av 1800-talet utgjorde ångbåtslinjerna ett finmaskigt nät. Stensatta ångbåtsbryggor byggdes på många håll längs kusten. Det var nu möjligt att ta sig fram och skicka gods per tidtabell! En omvälvande nyhet och möjlighet.

Sommargäster

Sedan år 1822 har Marstrand varit badort, sedan 1843 och Oscar II:s tid Sveriges förnämsta. Sedan mitten av 1800-talet började Marstrand att bli allt livligare besökt av badgäster.

Uthyrningen av rum blev undan för undan en växande inkomstkälla för Marstrandsborna. De byggde sig större hus än vad de egentligen själva behövde, bara för att användas för uthyrningen.

Det linjesköna ångfartyget Oscar Dickson backar här ut från en brygga i Bohuslän. Till vänster syns riggen av en tvåmastare.

Fyrpersonal

Fyren på Carlsten tändes den 1 augusti 1782. Då var XX fyrmästare och YY fyrvaktare.

H G Mohrström, född 1742, var fyrmästare åren 1790 - 1816. Han efterträddes av Olof Olsson, som var fyrmästare fram till 1834.

Olof Olsson efterträddes av fyrmästare Isaak Skoglund. Denne stannade från 1834 till 1847. Hans efterföljare var Carl Magnus Olsson.

Carl Magnus Olsson

Under åren 1847-1868 var Carl Magnus Olsson fyrmästare på Carlsten. Han hade varit kofferdistyrman (styrman i handelsflottan) och gift sig med Anna Charlotta Sandberg (1814-1899). Han sökte sig iland och fick först tjänst som fyrvaktare på Morups Tånge. Han skötte sig med all heder. Och familjen växte.

Befattningen som fyrvaktare vid Carlstens fyr blev ledig. Han sökte den. Han blev den 25 augusti 1847 befordrad till fyrmästare på Carlsten.

Den förre fyrmästaren, Isaak Skoglund, hade avlidit och man behövde en efterföljare. Som medarbetare till Carl Magnus fanns sedan tidigare fyrvaktarna Anders Christiansson och hans bror Samuel.

Skolan

I Marstrand fanns skola för barnen men ingen tjänstebostad. Familjen C.M. Olsson skaffade sig boende genom att hyra av änkan Johanna C Lilja. Det var ett litet hus med del i en bod. Betalningen var 100 riksdaler banko per år.

År 1842 hade folkskolestadgan införts. Den påbjöd obligatorisk skolgång för alla barn i Sverige. Det ankom på varje församling (socken) att inrätta och bekosta skolan.

Barnen Olsson började efterhand den förberedande skolgången hos klockaren och kopparslagaren E Alm. För detta fick han en riksdaler per barn och månad.

Självhushåll

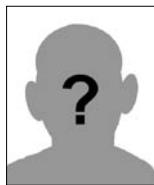
Hushållen i staden var vid 1800-talets mitt ännu i stor utsträckning självhushåll. Fyrmästaren köpte och flyttade till en annan bostad. Till denna hörde ett fähus där man hade höns, ankor, gäss och två kor. Korna fick på dagarna beta

Carl Magnus Olsson (1817-1910) hade börjat som fyrvaktare år 1843 på Morups Tånge. På Carlsten var han fyrmästare åren 1847 till 1868, då fyren släcktes. Han flyttade då över till hamnfyren där han efter 20 år fick pension vid 71 års ålder.

Fyrvaktare Anders Christiansson tjänstgjorde i 27 år på Carlstens fyr och där i 21 år tillsammans med Carl Magnus Olsson. Han följde med honom till hamnfyren där han tjänade i ytterligare 20 år.

Fyrvaktare Samuel Christiansson och hans bror Anders Christiansson tjänstgjorde båda på Carlsten då CM Olsson blev fyrmästare.

bland bergen men varje kväll hämtas ner till gården. Grisar hölls också men de fick på somrarna flyttas till en särskild grisestad söder om fästningen för att inte störa sommargästerna.

Fyrmästaren producerade alltså mjölk, smör, ost, ägg, kött och fläsk. Sönerna fiskade och gick på sjöfågeljakt. Trädgården gav frukt och grönsaker. Först fram på 1890-talet upplöstes denna gamla ordning.

Extrainkomster

Efter ett antal år hade fyrmästare Carl Magnus Olsson fått åtta barn att försörja. För att dryga ut lönen gjorde han vad han kunde. År 1849 hade han blivit förordnad till skeppsmätare i Marstrand efter friherre Ewald Uggla, en syssla som Carl Magnus kom att inneha i 47 år. Han började också att väva veckor till fyren.

Hustru Anna Charlotta drog också sitt strå till stacken. Förutom att ta hand om hem och familj tvättade hon och strök dammkåpor, handdukar och förhängen till fyren. Även hon började att väva veckor. Så även döttrarna då de hade hunnit bli så stora att de kunde hjälpa till.

Från och med mitten av 1860-talet skrevs årliga kontrakt mellan fyrmästare Olsson och Lotsverket om leverans av veckor till oljelampor i fyror. De varierade i nutida mått mellan 300 och 600 meter om året. När årets kvantitet var färdig anlände en fyringenjör till Marstrand för att kontrollera den. Innan dess fick verkarna varken sträckas eller rullas.

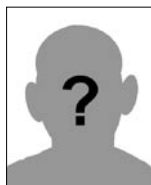
Alexander Andreasson tjänstgjorde som fyrbiträde med början 1850.

Alexander Engelbrektsson född 1823 hade tjänst som fyrbiträde åren 1851 till 1854.

Hans Jacob Andersson, född 1835, hade tjänstgjorde som fyrbiträde åren 1854 till 1859.

Gustaf Ludvig Olsson, född 1845 och son till fyrmästare CM Olsson, tog sig efternamnet Olán. Han hade jobb som fyrbiträde på Carlsten åren 1858 till 1868.

Heidenstam i Marstrand

På 1840-talet hade västkusten sex fyror: Nidingen (tänd 1624), Carlsten (1782), Vinga (1841), Hällö (1842), Morups Tånge (1843) och Nordkoster (1850). I inloppet till Göteborg fanns ledfyrnarna Buskär (1841) och Böttö (1841).

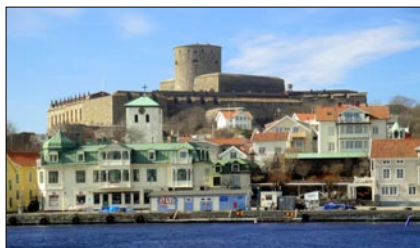
Överfyringenjör Nils Gustaf von Heidenstam, far till den sedermera nobelprisbelönade skalden Werner, hade fått uppdraget att bygga ut det svenska fyrväsendet. På västkusten stod tre kustfyror i tur att byggas. De var Måseskär, Väderöbod och Pater Noster. Planläggning och uppföljning av arbetena gjorde det nödvändigt att han vistades på plats. Marstrand blev hans bas. Han hade hustru och deras barn Werner med sig.

1863 var det första år som Heidenstams bodde i Marstrand. Bland annat undersökte Nils Gustaf förutsättningarna på ön Måseskär. Han fann den lämplig som fyrplats. Hans förslag och ritningar på Måseskärs fyr godkändes.

År 1864 bodde Heidenstams i Marstrand även över vintern. För att komma ut till sina arbetsplatser fick Nils Gustaf färdas seglande. Det gjorde han gärna. Han var en skicklig seglare.

År 1865 i maj inleddes arbetena på fyrplatsen Måseskär. Samtidigt som dessa pågick tillverkades själva fyren på Eriksbergs fabriks i Göteborg. Därefter fraktades den i delar till Måseskär. Fyren tändes den 8 oktober.

År 1868 var den sista sommar Heidenstam med familj vistades på västkusten. Då byggdes fyren Pater Noster färdig. Nils Gustaf tog fru och barn med sig ut till Hamneskär där boningshuset hade blivit klart året innan. Fyren Pater Noster och hamnfyren i Marstrand tändes båda den 1 november. Det var samma dag som fyren på Carlsten efter 86 år släcktes för alltid.

På sommaren får staden en annan puls. Gatorna och hamnen fylls med sommarvärdar. Av fyren på toppen av centraltornet finns idag inget kvar. Foto förf.

Snabbfakta om Carlstens fyr

Lat N 57° 33'. Long O 11° 35'.

Bemannad 1782-1858.

Fyrplatsens förändringar

1782 tändes fyren. Tornet var runt, lågt och murat i tegel. Fyrapparaten var världens första med lampor och speglar monterade runt en roterande axel.

1808 var det sista året för den "stora" sillperioden. Därefter började silloljan att tryta. 1819 gick man därför över till rovolja (ungefär rapsolja) som lysolja i oljelamporna på fyren.

1822 ersattes lanterninen av en dito i järn. Oljelamporna byttes mot så kallade "Argandska" rundbrännare tillverkade i England.

1836 installerades en ny spegelapparat med sexton paraboliska speglar, placerade på en cirkel, med var sin Argandska oljelampa. Varje blänk var synligt i 25-30 sekunder. Vid siktigt väder kunde sjöfarare se Carlstens fyr samtidigt med Skagens fyr.

1868 ersattes fyren av den nybyggda Pater Noster samt Marstrands Hamnfyr.

Nuvarande karaktär: (släckt och bortforslad)